

საქართველოს ეკონომიკის დაჩქარებული ზრდის ხელშემწყობი და ხელშემშლელი ფაქტორები და სამეცნიერო საზოგადოების მოსაზრებები (შერჩევითი კვლევის შედეგები)

ალიმ ხერხაძე

ქუთაისის უნივერსიტეტის აფილირებული ასისტენტი
alimi.kherkhadze@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: სწრაფი ეკონომიკური ზრდა; ხელშემწყობი ფაქტორები; ხელშემშლელი ფაქტორები; ექსპერტული ცოდნა; კვლევა.

J.E.L. classification: O43, O47, O11

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2023.25.04>

ციტირებისთვის: ხერხაძე ა., (2023) საქართველოს ეკონომიკის დაჩქარებული ზრდის ხელშემწყობი და ხელშემშლელი ფაქტორები და სამეცნიერო საზოგადოების მოსაზრებები (შერჩევითი კვლევის შედეგები). ეკონომიკური პროფილი. ტ. 18, 1(25), გვ. 103–112. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2023.25.04>

ანოტაცია. სტატიაში განხილულია საქართველოს სწრაფი ეკონომიკური ზრდისთვის ხელშემწყობი და ხელშემშლელი ფაქტორები. პოზიტიური ფაქტორების გამოყენებისა და ნეგატიური ფაქტორების დაძლევა-არიდების შესაძლებლობების, მათი პრიორიტეტულობის შესახებ ეკონომიკური პროფილის სამეცნიერო საზოგადოებაში ჩატარებულია კვლევა და მიმოხილულია კვლევის შედეგები. გაკეთებულია პროგნოზი საქართველოს ეკონომიკის საშუალო დონის მსოფლიოს დღევანდელი ეკონომიკის დონემდე მისაღწევად საჭირო დროის შესახებ.

შესავალი

გლობალურ ეკონომიკაში ადგილის მყარად დასამკვიდრებლად საქართველომ უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკური განვითარების მაღალი ტემპი და იმპორტდამოკიდებული ქვეყნიდან გადაიქცეს მიწოდების გლობალური ჯაჭვის უმნიშვნელოვანეს მოთამაშედ. ჩვენი

მიზანია მოვძებნოთ პასუხი დამოუკიდებლობის შემდეგ დროინდელი რიტორიკულიდან ეგზისტენციურად ტრანსფორმირებულ კითხვაზე: „გვეშველება რამე“? ჩვენი ქვეყნის შველის მაგისტრალური გზა გადის მდგრად და დინამიურ განვითარებაზე, იმპორტდამოკიდებულების შემცირებაზე, აქტიური სავაჭრო და საგადასახადო ბალანსის მიღწევაზე - ადგილობრივი რესურსების გამოყენების მასშტაბურობისა და ეფექტიანობის ზრდის, სამეწარმეო გამოცდილებისა და უნარ-ჩვევების მქონე და სათანადოდ მომზადებული კადრების მოზიდვით, მომზადებით და გამოყენებით. (ასათიანი, 2014)

მუდმივად ცვალებად გლობალურ მსოფლიოში ახალი შესაძლებლობები მოულოდნელად ჩნდება და ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ სხვაზე სწრაფად ვუპასუხოთ ეკონომიკის ახალ მოთხოვნებს და ადგილი დავიმკვიდროთ მიწოდების გლობალურ ჯაჭვში. ჩვენი აზრით, სიღარიბის დაძლევისათვის ორ მთავარ ფაქტორზე უნდა იქნას ყურადღება გადატანილი: საზოგადოებრივი დოვლათის მზარდი ნაწილის ინვესტირება თანამედროვე მსოფლიოს მოთხოვნებს მორგებულ განათლებაში და მეორე, აქცენტირება მაღალი დამატებული ღირებულების შემცველი პროდუქციის წარმოებაზე. რაც უფრო მეტი გადამუშავების ციკლს გადის ნედლეული, მით მეტი ღირებულება ემატება მას და

მით უფრო მეტად მდიდრდება საზოგადოება. კვალიფიციური, მაღალი ხარისხის განათლება, შესაბამის ხელშემწყობ პროგრამებთან ერთად, აღადგენს და წარმოშობს ეკონომიკის ახალ დარგებს, რაც საქართველოს ეკონომიკური განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი იქნება (კოუტსი და სხვა, 2020).

წინააღმდეგობებისა და შესაძლებლობების გამოსავლენად, კვლევის პროცესში, დავისახეთ შემდეგი ამოცანები:

- საქართველოს ეკონომიკის დინამიური განვითარების ხელშემწყობი და ხელშემშლელი ფაქტორების გამოვლენა და ანალიზი;
- საქართველოს სწრაფი ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფი პირობებისა და ფაქტორების სისტემური წარმოჩენა და შესაბამისი სარეკომენდაციო წინადადებების შემუშავება.

ძირითადი ნაწილი

წინამდებარე ნაშრომით დასახული მიზნის მისაღწევად, რომელიც მოიცავდა საქართველოს სწრაფი ეკონომიკური განვითარების ხელშემწყობი და შემაფერხებელი ფაქტორების გამოვლენასა და შესაბამისი ეფექტების განსაზღვრას, 2023 წლის 9 იანვრიდან 16 იანვრის ჩათვლით საქართველოს ოთხი უმაღლესი სასწავლებლის (ქუთაისის უნივერსიტეტი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, კავკასიის უნივერსიტეტი და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) ეკონომიკური პროფილის აკადემიურ პერსონალს შორის ჩავატარეთ ონლაინ-გამოკითხვა კორპორატიული ელ. ფოსტების გამოყენებით. მიგვაჩნია, რომ საქართველოს ეკონომიკის სწრაფი განვითარების ფაქტორების ძიებისა და კვლევის პროცესში, მნიშვნელოვანია იმ პირთა შეფასებები, ექსპერტული ცოდნა და შეხედულებები, რომლებიც ყველაზე მეტად არიან საქმის კურსში ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობაში არსებულ მდგომარეობაზე და რომლებიც თავიანთი პუბლიკაციებით და

მიმართვებით რეგულარულად აწვდიან შესაბამის მოსაზრებებს და რეკომენდაციებს ხელისუფლების ცენტრალურ თუ ადგილობრივ ორგანოებს.

კითხვარს უპასუხა 60-მა პროფესორ-მასწავლებელმა, სადაც მოცემული იყო საქართველოს ეკონომიკის დაჩქარებული ზრდის ხელშემწყობი და ხელშემშლელი 11-11 ფაქტორი და ერთი კითხვა. რესპოდენტებს კითხვარის შევსებისას უნდა მოეჩინათ მათთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი მხოლოდ 3-3 ფაქტორი, ხოლო კითხვისთვის გაეცათ ერთი პასუხი. გარდა ამისა, ღიად დავტოვეთ ველები და სურვილის შემთხვევაში რესპოდენტებს საშუალება ჰქონდათ ჩაეწერათ ისეთი ფაქტორები ან განსხვავებული აზრი, რომლებიც მოცემული არ იყო კითხვარში.

მართალია გამოკვლევამ, გამოავლინა ეკონომიკის დაჩქარებული ზრდის ყველაზე მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორები, თუმცა არც ერთ მათგანს არ მოუპოვებია რესპოდენტთა აბსოლუტური (50%-ზე მეტი) მხარდაჭერა. ეს ნიშნავს, რომ ეკონომიკის დაჩქარებული ზრდა - ეს ეკონომიკური, ორგანიზაციული და პოლიტიკური ფაქტორების კომპლექსური ერთიანობაა და მისი მარტივი - „ერთმნიშვნელოვანი და ცალსახა“ გადაწყვეტის რეცეპტი, პანაცეა არ არსებობს. საქართველოს სწრაფი ეკონომიკური ზრდის ხელშემწყობ ფაქტორად რესპოდენტთა 41.7 პროცენტმა (25 პასუხი) დაასახელა ეკონომიკის მდგრადი და დინამიური განვითარების უზრუნველყოფი, რეფორმებზე ორიენტირებული ხელისუფლება. გამოკითხულთა 38.3%-ის აზრით (23 პასუხი) მნიშვნელოვანი ფაქტორია საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა. ამასთან, ყველაზე დაბალი მხარდაჭერა მოიპოვეს ისეთმა ფაქტორებმა, როგორებიცაა საერთაშორისო კანონმდებლობასთან საქართველოს კანონმდებლობის მხარდი ჰარმონიზაცია (8.3%), კარგად განვითარებული საბანკო სისტემა (11.7%) და მდიდარი ბუნებრივი რესურსები (16.7%) (იხ. ცხრ. 1).

საქართველოს დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდის ხელშემწყობი ფაქტორები

(ეკონომიკური პროფილის მეცნიერთა შერჩევითი გამოკითხვით)

	რაოდენობა	პროცენტი
ეკონომიკის მდგრადი და დინამიური განვითარების უზრუნველმყოფი, რეფორმებზე ორიენტირებული ხელისუფლება	25	41.7
საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა	23	38.3
ევროკავშირის მიერ საქართველოს ევროპული პერსპექტივის აღიარება და საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანების რეალური პერსპექტივა	22	36.7
თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებებს მსოფლიოს უმსხვილეს ბაზრებთან (ევროკავშირი, ჩინეთი, etc.)	20	33.3
ლიბერალური საბაზრო ეკონომიკა (კორუფციის დაბალი დონე, მცირე ბიუროკრატია და პროცედურული სიმარტივე, მცირე საგადასახადო ტვირთი)	19	31.7
საქართველოს მდიდარი და მრავალფეროვანი ბუნება, ისტორია, კულტურა და გასტრონომია	16	26.7
კვალიფიციური და შედარებით იაფი სამუშაო ძალა	14	23.3
მეწარმეობის განვითარების სახელმწიფო პროგრამები: „აწარმოე საქართველოში“, GITA - ს გრანტები, „დანერგე მომავალი“ და ა.შ.	11	18.3
მდიდარი ბუნებრივი რესურსები	10	16.7
კარგად განვითარებული საბანკო სისტემა	7	11.7
საერთაშორისო კანონმდებლობასთან საქართველოს კანონმდებლობის მზარდი ჰარმონიზაცია	5	8.3

აკადემიური სფეროს რესპოდენტთა ნაწილმა ხელშემწყობ ფაქტორებს შორის, კითხვარის ჩამონათვალთან დამატებით დაასახელა: გაციფრების მაღალი დონე და ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მოდელზე გადასვლა.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორების სიხშირეები გაცილებით კონცენტრირებული აღმოჩნდნენ ხელშემწყობ ფაქტორებთან შედარებით. რესპოდენტმა ნახევარზე მეტმა - 55 პროცენტმა (33 პასუხი) დაასახელა არასაკმარისად განვითარებული დემოკრატია, სასამართლო სისტემისადმი მუდმივი კითხვის ნიშნები, პოლიტიკუ-

რი არასტაბილურობა, სახელმწიფოებრიობის მცირე გამოცდილება, არაჯანსაღი პოლიტიკური გავლენისგან არათავისუფალი სახელმწიფო ინსტიტუტები. რესპოდენტთა 41.7-41.7 პროცენტმა ყველაზე მნიშვნელოვან უარყოფით ფაქტორად დაასახელა შემდეგი სამი ფაქტორი: რეგიონული ეკონომიკური უთანასწორობა, ინვესტიციებისა და საზოგადოებრივი დოვლათის არაპროპორციული განაწილება თბილისსა და დანარჩენ საქართველოზე; უმაღლესი და პროფესიული განათლების დაბალი დონე, არასაკმარისი კვალიფიკაციური მუშა ხელი; სამეწარმეო ინოვაციური იდეების

განსახორციელებლად საჭირო კაპიტალის დეფიციტი, ეკონომიკის რეალური (წარმოების) სექტორის განვითარების დაბალი დონე და საგარეო ვაჭრობაში მაღალი დეფიციტი. ყველაზე ნაკლებად ხელშემშლელ ფაქტორთა შორის და-

სახელდა დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველ წლებში საბჭოთა მემკვიდრეობით მიღებული ეკონომიკური სიმძლავრეების მასობრივი განადგურება და ჰიპერინფლაცია, აგრეთვე არასათანადოდ განვითარებული სატრანსპორტო ლოგისტიკური ინფრასტრუქტურა.

ცხრილი 2

საქართველოს დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდის ხელშემშლელი ფაქტორები

(ეკონომიკური პროფილის მეცნიერთა შერჩევითი გამოკითხვით)

	რაოდენობა	პროცენტი
არასაკმარისად განვითარებული დემოკრატია, სასამართლო სისტემისადმი მუდმივი კითხვის ნიშნები, პოლიტიკური არასტაბილურობა, სახელმწიფოებრიობის მცირე გამოცდილება, არაჯანსაღი პოლიტიკური გავლენისგან არათავისუფალი სახელმწიფო ინსტიტუტები	33	55
რეგიონული ეკონომიკური უთანასწორობა, ინვესტიციებისა და საზოგადოებრივი დოვლათის არაპროპორციული განაწილება თბილისსა და დანარჩენ საქართველოზე	25	41.7
უმაღლესი და პროფესიული განათლების დაბალი დონე, არასაკმარისი კვალიფიკაციური მუშა ხელი	25	41.7
სამეწარმეო ინოვაციური იდეების განსახორციელებლად საჭირო კაპიტალის დეფიციტი, ეკონომიკის რეალური (წარმოების) სექტორის განვითარების დაბალი დონე და საგარეო ვაჭრობაში მაღალი დეფიციტი	25	41.7
რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია, პოტენციური ომის საშიშროება და არასტაბილური სამხრეთ კავკასიის რეგიონი.	23	38.3
ემიგრაციის მაღალი დონე	12	20.0
განუვითარებელი საფონდო ბაზარი და არაკონვერტირებადი ეროვნული ვალუტა	11	18.3
მონოცენტრული სახელმწიფო, ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულების მაღალი დამოკიდებულება სახელმწიფო ბიუჯეტის ტრანსფერებზე	6	10.0
დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველ წლებში საბჭოთა მემკვიდრეობით მიღებული ეკონომიკური სიმძლავრეების მასობრივი განადგურება და ჰიპერინფლაცია	4	6.7
არასათანადოდ განვითარებული სატრანსპორტო ლოჯისტიკური ინფრასტრუქტურა (ანაკლიის პორტის გაჭიანურებული პროექტი, ცუდად განვითარებული საგზაო ინფრასტრუქტურა, ერთზოლიანი სარკინიგზო ხაზები)	4	6.7
ბუნებრივი რესურსების სიმწირე და ენერგორესურსებზე მაღალი იმპორტდამოკიდებულება	3	5.0

დამატებით, ეკონომიკური განვითარების ხელშემშლელ ფაქტორად რესპოდენტთა მიერ დასახელებული იყო აგრეთვე ადგილობრივი ბაზრის მცირე მასშტაბი და ბიზნესის მხოლოდ ადგილობრივ ბაზარზე ორიენტირება.

მესამე კითხვის საპასუხოდ, რომელიც შეეხებოდა ჩამოთვლილი ფაქტორების გავალისწინებით დროს, რომელიც საქართველოს დასჭირდება 2022 წლის ეკონომიკური განვითარების საშუალო ევროპულ დონემდე მისაღწევად. მიღებული პასუხების მიხედვით, აღნიშნულმა მაჩვენებელმა დაახლოებით 15 წელი შეადგინა. მათ შორის რესპოდენტთა 25 პროცენტმა დაასახელა 10 წელზე ნაკლები, ხოლო 10 პროცენტმა - 25 წელზე მეტი.

ჩატარებული კვლევიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მიუხედავად საბაზრო ეკონომიკის თვითრეგულირებადი ხასიათისა, სწრაფი ეკონომიკური ზრდისა და ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი მთავრობისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების გამართული ფუნქციონირებაა. რეფორმებზე ორიენტირებულ სახელმწიფოში, სადაც შექმნილია სამართლიანი ბიზნეს გარემო და საზოგადოება თავისუფალია არაჯანსაღი გავლენებისგან, ჩნდება სამეწარმეო ინიციატივა, ინოვაციური იდეები და ადამიანები თავისუფლად მიისწრაფვიან ეკონომიკური კეთილდღეობისკენ. გამოკითხულ რესპოდენტთა უმრავლესობა, რომლებიც არ არიან რიგითი ამომრჩევლები და წარმოადგენენ საზოგადოების ავტორიტეტულ ნაწილს თავიანთი აკადემიური საქმიანობითა და ექსპერტული ცოდნით, ფიქრობს, რომ პირველ რიგში საჭიროა კარგად განვითარებული, ფუნქციური სახელმწიფო ინსტიტუტები და დემოკრატია, რაც განაპირობებს სწრაფ ეკონომიკურ ზრდას. კარგი მმართველობა, თავისუფალი და სამართლიანი ბიზნეს-გარემო, სტაბილური პოლიტიკური სიტუაცია, კრიმინალისა და კორუფციის დაბალი დონე და სახელმწიფო ინსტიტუტების გამჭვირვალობა ქმნის ეკონომიკური ზრდის საუკეთესო ნიადაგს.

რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია, პოტენციური ომის საშიშროება და არასტაბილური სამხრეთ კავკასიის რეგიონი მნიშვნელოვნად აფერხებს საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებას. რუსეთის მიერ საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაციის მიზანი აგრეთვე არის მუდმივ არასტაბილურ მდგომარეობაში ვიმყოფებოდეთ და რუსულ ორბიტას არ მოვწყდეთ. ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა უფრო მეტად საერთაშორისო პოლიტიკურ ვითარებაზე დამოკიდებული ვიდრე თავად ჩვენზე. თუმცა, ეკონომიკის სწრაფი განვითარების ხელშემწყობი სხვა დანარჩენი დადებითი ფაქტორების მეშვეობით შეგვიძლია შევარბილოთ ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევით გამოწვეული რისკები. თუ არაოკუპირებული საქართველო ეკონომიკის დანარჩენი დადებითი ფაქტორების გამოყენებით სწრაფ ეკონომიკურ ზრდას მიაღწევს, ჩვენს წილ დიდ ნაბიჯს გადავდგამთ ქვეყნის დეოკუპაციისკენ და დანარჩენ, ოკუპირებულ საქართველოს ვაჩვენებთ, როგორია თავისუფლების ფასი, რომ თავისუფლება ნიშნავს განვითარებას.

საქართველოს სწრაფი ეკონომიკური ზრდის დადებით ფაქტორებს შორის აგრეთვე მნიშვნელოვანია გეოპოლიტიკური მდებარეობა. საქართველო წარმოადგენს მნიშვნელოვან სატრანსპორტო-ლოგისტიკურ დერეფანს, რომელსაც ემატება მსოფლიოში არსებული პოლიტიკური სიტუაციით (რუსეთ-უკრაინის ომის გამო რუსეთისთვის დაწესებული სანქციები), „შუა დერეფნის“ მნიშვნელობის გაზრდა. საქართველოს გეოპოლიტიკური წონა მნიშვნელოვნად იზრდება და გვაქვს შანსი გავხდეთ ენერგეტიკული (რუმინეთ-საქართველოს წყალქვეშა კაბელი), ციფრული (შავი ზღვის ინტერნეტ კაბელი) და ლოგისტიკური ჰაბი (შავი ზღვის პორტები), რაც მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდება სწრაფი ეკონომიკური ზრდისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისთვის სასარგებლო წიაღისეული და ბუნებრივი რესურსები მნიშ-

ვნელოვანი ფაქტორია, ბევრად მეტ მნიშვნელობას გეოპოლიტიკური მდებარეობა იძენს. მიწოდების გლობალურ ჯაჭვში, რესურსებით ღარიბი ქვეყნები მეცნიერებადტევადი და ინოვაციური პროდუქციით სოლიდურ ადგილს იკავებენ, თუმცა არსებობენ რესურსებით მდიდარი ქვეყნები, რომელთაც მხოლოდ ნედლეულის საექსპორტო ნიშა უჭირავთ. ბუნებრივი რესურსების ქონა მნიშვნელოვანი პრივილეგიაა ეკონომიკური წინსვლისთვის, თუმცა ზოგჯერ სახელმწიფოებს „ზარმაცებთ“ ნედლეულის რეალიზაციით მიღებული შემოსავლები და საწარმოო სექტორი განუვითარებელი რჩება. ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევაც ადასტურებს, რომ გეოპოლიტიკური მდებარეობა უფრო მნიშვნელოვანი (პოზიტიური) ფაქტორია სწრაფი ეკონომიკური განვითარებისთვის, ვიდრე რესურსების სიმწირე თავისი უარყოფითი შინაარსით (ბარათაშვილი, და სხვა, 2008)

რუსეთ-უკრაინის ომმა რეგიონული და მსოფლიო პოლიტიკური პროცესები დააჩქარა. ევროკავშირის დღის წესრიგი სამეზობლო პოლიტიკიდან გაწევრიანების პოლიტიკად გარდაიქმნა და საქართველოს გაუჩნდა შანსი, გახდეს ევროკავშირის წევრი და შეუერთდეს მსოფლიოს ერთ-ერთ უმსხვილეს ეკონომიკურ სივრცეს. აღნიშნული გარემოება დამატებითი სტიმულია ინვესტორებისთვის, რომლებიც შეეცდებიან საქართველოს გავლით მოხვდნენ ევროკავშირის ბაზარზე, რაც საქართველოს ეკონომიკური ზრდისთვის მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორი იქნება. ევროკავშირში გაწევრიანების პერსპექტივასთან ერთად უკვე არსებული მოცემულობაა, რომ ქვეყანას ჩინეთთან, ევროკავშირთან და თურქეთთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებები აკავშირებს. საქართველოში წარმოებულ პროდუქციას დამატებითი საბაჟო პროცედურების გარეშე შეუძლია მოხვდეს მსოფლიოს უმსხვილეს ბაზრებზე, რაც მნიშვნელოვანი ფაქტორია მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციების მოზიდვისა და ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებისთვის. თუ სახელმწიფო შეინარჩუნებს

ლიბერალურ საბაზრო ეკონომიკას და ისევ გავატარებთ რეფორმებს რომლებიც მიმართული იქნება კორუფციის, ბიუროკრატიის აღმოფხვრისა და მარტივი საგადასახადო პოლიტიკისკენ, ევროპულ პერსპექტივასთან და თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებებთან ერთად დამატებითი მნიშვნელოვანი ფაქტორი გვექნება ეკონომიკის მდგრადი განვითარებისთვის (საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, 2022).

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მდიდარი და მრავალფეროვანი ბუნება, ისტორია, კულტურა და გასტრონომია, ქვეყანას მზარდ ტურისტულ მიმართულებად აქცევს. ტურიზმი არ უნდა განვიხილოთ ეკონომიკის ისეთ სექტორად, რომელსაც განვითარების სტრატეგია ექსკლუზიურად უნდა დაეყრდნოს. ტურიზმისგან მიღებული შემოსავლები მრავალ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და ბუნებრივ ფაქტორზეა დამოკიდებული. ამიტომ, ტურიზმი საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში განხილული უნდა იყოს, როგორც საქართველოს ეკონომიკის დამატებითი, დამხმარე მამოძრავებელი სექტორი.

საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის განათლებაზე ორიენტირების შემთხვევაში, სახელმწიფოში მოკლევადიან პერიოდში გაჩნდება კვალიფიციური და შედარებით იაფი მუშა ხელი, რაც დაგეგმვარება ინოვაციური, მეცნიერებადტევადი პროდუქციით ინვესტიციების თუ შიდა „სტარტაპების“ მეშვეობით მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავოთ მიწოდების გლობალურ ჯაჭვში. გლობალური ბაზრის მოთხოვნებთან შეუსაბამო განათლება და ნაკლებად კვალიფიციური მუშახელი ჩვენს კვლევაში საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ერთერთ მთავარ ხელისშემშლელ ფაქტორად დასახელდა. ყველაზე კარგი ინვესტიცია ხარისხიან განათლებაში ინვესტირებაა და სახელმწიფომ პროფესიული და უმაღლესი განათლების მასშტაბური რეფორმა უნდა განახორციელოს.

კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ საქართველოს ეკონომიკის განვითარების დადებით ფაქ-

ტორებში მეწარმეობის განვითარების სახელმწიფო პროგრამებმა: „აწარმოე საქართველოში“, GITA-ს გრანტები, „დანერგე მომავალი“ და ა.შ. მხოლოდ მე-8 პოზიცია დაიკავა. თუმცა, უარყოფით ფაქტორებს შორის მეორე მნიშვნელოვან საკითხად დაფიქსირდა სამეწარმეო ინოვაციური იდეების განსახორციელებლად საჭირო კაპიტალის დეფიციტი, ეკონომიკის რეალური (წარმოების) სექტორის განვითარების დაბალი დონე და საგარეო ვაჭრობაში მაღალი დეფიციტი. იმ ფონზე როდესაც გლობალური კაპიტალი ათვისებულია განვითარებული ქვეყნების მიერ, განვითარებად ქვეყნებში იგრძნობა თავისუფალ სამეწარმეო კაპიტალზე შიმშილი, რაც კიდევ უფრო აფერხებს განვითარებადი ქვეყნების განვითარებას. აწარმოე საქართველოში და მეწარმეობის განვითარების ხელშემწყობი სხვა პროგრამების შინაარსი თავისთავად კარგია, თუმცა ამ პროგრამებს აკლია მნიშვნელოვანი, კონტროლისა და რისკების მართვის მექანიზმი, რაც ხშირ შემთხვევაში ამ გზით დაფინანსებული სამეწარმეო იდეების კრახს იწვევს და სახელმწიფო ფული ტყუილად გახარჯული რჩება. კაპიტალის გლობალური დეფიციტის შევსება საქართველოს შემთხვევაში საგრანტო პროექტების დახვეწითა და საფონდო ბაზრის განვითარებით იქნება შესაძლებელი.

ზემოთ მიმოხილული დადებითი და უარყოფითი ფაქტორების გათვალისწინებით, კვლევის შედეგად რესპოდენტთა პასუხები საკმაოდ ოპტიმისტურ პროგნოზს შეიცავენ და ფაქტობრივად სრულად ეწერებიან იმ ტრენდში, რასაც ადგილი აქვს ბოლო ათწლეულებში საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაში და მოსახლეობის ერთ სულზე წარმოებული ეროვნული პროდუქტის დინამიკაში.

ცხრილი 3

მოსახლეობის ერთ სულზე წარმოებული მშპ მსოფლიოსა და საქართველოში

2000-2021 წლებში¹ (აშშ დოლარი)

წელი	მსოფლიო	საქართველო	საქართველო- მსოფლიოსთან, %
2000 წ.	5533,0	763,3	13,8
2010 წ.	9621,1	3222,1	33,5
2020 წ.	10936,1	4275,3	39,1
2021 წ.	12262,9	4808,0	39,2

როგორც მე-3 ცხრილიდან ჩანს, ამ საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე საშუალო მსოფლიო დონესთან ჩამორჩენა ყოველწლიურად მხოლოდ 1.2 პროცენტული პუნქტით მცირდება. აღნიშნული ტენდენციის შენარჩუნების შემთხვევაში საქართველოს ეკონომიკა საშუალო მსოფლიო დონეს მიაღწევს მხოლოდ 51 წლის შემდეგ - 2073 წლისთვის. თუ ჩვენ გვექნა საშუალოდ 7-პროცენტის ეკონომიკური ზრდა, ამჟამინდელ საშუალო ევროპულ დონეზე გავალთ დაახლოებით 20 წელიწადში, 9 პროცენტის ზრდის შემთხვევაში ჩვენ ამისთვის დაგვჭირდება 16 წელი, ხოლო 11 პროცენტის ზრდისას - მხოლოდ 13 წელი. ბუნებრივია, ამ პერიოდში ევროპა (ევროკავშირის წევრი ქვეყნები) გააგრძელებენ წინსვლას და 13, 16 თუ 20 წლის შემდეგ ჩვენ ისევ ვიქნებით უკვე იმდროინდელი ჩამორჩენის დაძლევის ამოცანის წინაშე. 2021-2022 წლები ქვეყანამ ორნიშნა ეკონომიკური ზრდით დაასრულა და ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად მიღებული 11-15 წელი მართლაც სარწმუნოდ მოჩანს, თუმცა თუ საქართველო მთელი სიმძლავრით არ გამოიყენებს ეკონომიკური განვითარებისთვის მის ხელთ არსებულ პოზიტიურ ფაქტორებს, ეკონომიკური ზრდა ისევ ერთნიშნა გახდება, რაც

¹ ცხრილი მომზადებულია საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და ღია სტატისტიკური მასალების საფუძველზე: იხ.: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October> და <https://www.google.com/>

საქართველოს, როგორც განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნად ჩამოყალიბებას რამდენიმე ათწლეულით დააგვიანებს.

დასკვნა

საქართველოს დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდისთვის, ხელშემშლელ ფაქტორებთან ერთად არაერთი ხელშემწყობი ფაქტორი გააჩნია. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკური ზრდის ხელშემშლელი ზოგიერთი ფაქტორის საკუთარი ძალებით მოგვარება დღეს-დღეობით არ შეგვიძლია, სამაგიეროდ ხელშემწყობი ფაქტორების ეფექტიანი და კორდინირებული გამოყენებით შესაძლებელია რისკების მინიმიზება და ქვეყნის სწრაფი ეკონომიკური ზრდა. სწრაფი ეკონომიკური ზრდისთვის საჭიროა იმ უარყოფითი ფაქტორების სწრაფად დამლევად, რომელთა მოგვარება შიდა ეროვნულ საკითხს წარმოადგენს და აგრეთვე ყველა პოტენციალისა და დადებითი ფაქტორის ერთდროულად გამოყენება, რითაც ხელი შეეწყობა რეალური ეკონომიკისა და ტექნოლოგიური ინოვაციების განვითარებას.

ლიტერატურა

1. ასათიანი რ. (2014) საით მიდის საქართველო? სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალური ანალიზი. თბ.,
2. ბარათაშვილი ე., ზარანდია ჯ., აბრალავა ა., (2008) რეგიონალიზმი: თეორია და პრაქტიკა, თბ.,
3. კოუტსი უ., სიმანსკი ს., მაინო ჯ., მაკმორანი რ., პანიაგა ლ., (2020) პოსტ-COVID ეკონომიკური პოლიტიკა ეკონომიკის აღდგენის და მდგრადი განვითარების გზები. [HTTPS://PDF.USAID.GOV/PDF_DOCS/PA00Z2S4.PDF](https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pa00z2s4.pdf) (გადამოწმებულია 12.04.2023)
4. საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო - 2018-2021 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამის განხორციელებ

ბის კონსოლიდირებული 2018-2021 წლების მონიტორინგის ანგარიში, 2022 [HTTPS://MRDL.GOV.GE/PDF/6304B8317043C.PDF/](https://mrdl.gov.ge/pdf/6304b8317043c.pdf) (გადამოწმებულია 12.04.2023)

5. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი - www.geostat.ge